

SPRAWOZDANIE

PIOTR BOLIBOK
JAN KOLEŚNIK
JACEK LISOWSKI

Relacja ze wspólnego posiedzenia Komitetu Nauk o Finansach PAN oraz Polskiej Izby Ubezpieczeń z okazji dziesięciolecia powstania Komitetu Nauk o Finansach PAN

W marcu br. obchodzono dziesięciolecie powstania Komitetu Nauk o Finansach Polskiej Akademii Nauk. Jubileusz ten był znakomitą okazją do podsumowania roli, jaką przez ostatnią dekadę odgrywał Komitet w kształtowaniu polskiej nauki w zakresie finansów, oraz do przypomnienia jego osiągnięć i sukcesów. Warto przy tym zauważyć, iż już samo powołanie Komitetu było niewątpliwym sukcesem całego polskiego środowiska naukowego zajmującego się szeroko rozumianymi finansami.

Jubileusz dziesięciolecia Komitetu został uczczony zorganizowaną wspólnie z Polską Izbą Ubezpieczeń konferencją naukową, która odbyła się w dniu 9 marca 2017 roku w siedzibie Business Centre Club w Pałacu Lubomirskich w Warszawie.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonała Pani prof. dr hab. Małgorzata Zaleska – przewodnicząca Komitetu Nauk o Finansach PAN. Po powitaniu gości specjalnych:

- Pana Leszka Skiby – podsekretarza stanu w Ministerstwie Finansów,
- Pani Elżbiety Wanat-Połeć – prezes Zarządu Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego,
- Pana Zdzisława Sokala – prezesa Bankowego Funduszu Gwarancyjnego,
- Pana prof. dr. hab. Andrzeja Gospodarowicza – Honorowego Przewodniczącego Komitetu Nauk o Finansach PAN

Pani Profesor podkreśliła główne osiągnięcia Komitetu w okresie dziesięciu lat jego funkcjonowania, tj. utworzenie dyscypliny naukowej Finanse, powołanie do życia renomowanego czasopisma naukowego „Finanse” oraz zorganizowanie corocznego Konkursu o Nagrodę Prezesa Polskiej Akademii Nauk za wybitne osiągnięcia naukowe w zakresie finansów. Następnie Pani Profesor złożyła podziękowania na ręce Pana Andrzeja Maciążka – wiceprezesa Polskiej Izby Ubezpieczeń – jako współorganizatora konferencji. Na zakończenie odczytała list gratulacyjny od Pana prof. dr. hab. Stanisława Filipowicza – dziekana Wydziału I. Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN.

Jako kolejny głos zabrał Pan Andrzej Maciążek – wiceprezes Polskiej Izby Ubezpieczeń. Po powitaniu obecnych osób oraz podziękowaniu za możliwość współorganizacji przedmiotowego wydarzenia, a w szczególności – przedstawienia wybranych aspektów branży ubezpieczeniowej na forum Komitetu Nauk o Finansach PAN, Pan Prezes złożył gratulacje z okazji dziesięciolecia Komitetu oraz wyraził nadzieję, że konferencja będzie stanowić znakomitą okazję dla ciekawej dyskusji naukowej oraz zacieśnienia współpracy pomiędzy Komitetem a PIU.

W dalszej części otwarcia konferencji wystąpił Pan prof. dr hab. Andrzej Gospodarowicz – Honorowy Przewodniczący Komitetu Nauk o Finansach PAN. Podzielił się on z zebranymi osobistymi wspomnieniami i refleksjami dotyczącymi powołania i działalności Komitetu w ciągu dziesięciu lat jego istnienia. Po nakreśleniu historycznego tła powoływania kierunków studiów związanych z problematyką finansową na gruncie przepisów prawnych regulujących funkcjonowanie szkolnictwa wyższego, Pan Profesor przedstawił przebieg najważniejszych wydarzeń, które doprowadziły do wyodrębnienia dyscypliny naukowej Finanse od czasu zgłoszenia przez niego wniosku w tej sprawie na forum Konferencji Katedr Finansowych w Lublinie w 2006 roku, oraz opisał rolę, jaką w tym procesie odegrało utworzenie Komitetu Nauk o Finansach PAN. Pan Profesor podkreślił zwłaszcza zasługi osób, które w największym stopniu przyczyniły się do sukcesu tej inicjatywy – Pana prof. dr. hab. Henryka Samsonowicza, Pani prof. dr. hab. Ireny Kotowskiej, Pani prof. dr. hab. Urszuli Płowiec, Pana prof. dr. hab. Krzysztofa Jajugi oraz Pana Krzysztofa Pietraszkiewicza – Prezesa Związku Banków Polskich.

Następnie Pan Profesor przedstawił argumenty świadczące o tym, że wyodrębnienie dyscypliny Finanse było słusznym posunięciem. W szczególności o dużym zapotrzebowaniu środowiska naukowego na takie rozwiązanie świadczą jego zdaniem dane dotyczące zakończonych sukcesem postępowań awansowych w tej dyscyplinie. Od czasu jej wyodrębnienia w 2010 roku 252 osoby uzyskały stopień doktora, a 124 stopień doktora habilitowanego. Ponadto 20 jednostek naukowych posiada uprawnienia do nadawania stopnia doktora, a 9 jednostek – uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego.

Na zakończenie swojego wystąpienia Pan Profesor zgłosił dwa postulaty – pierwszy dotyczący sposobów, jakimi można byłoby włączyć nowo wypromowanych doktorów habilitowanych z dyscypliny Finanse w prace Komitetu Nauk o Finansach PAN, drugi zaś dotyczący zmiany formuły dorocznych Konferencji Katedr Finansowych poprzez włączenie Komitetu w ich współorganizację, co pozwoliłoby na łatwiejsze pozyskiwanie sponsorów. Zdaniem Pana Profesora warte rozważenia byłoby również rekomendowanie najlepszych zgłaszanych na konferencję referatów do opublikowania w czasopiśmie „Finanse”.

Kolejnym punktem programu posiedzenia był panel konferencyjny zatytułowany *Ryzyko systemowe w polskim sektorze finansowym*, w ramach którego wystąpili Pan Leszek Skiba – podsekretarz stanu w Ministerstwie Finansów, Pan dr Zdzisław Sokal – prezes Bankowego Funduszu Gwarancyjnego oraz Pan prof. dr hab. Jan Monkiewicz z Politechniki Warszawskiej. Moderatorem panelu była Pani prof. dr hab. Małgorzata Zaleska.

Jako pierwszy głos zabrał Pan Minister Leszek Skiba. Na wstępie prelegent podkreślił znaczenie, jakie z punktu widzenia mitygacji ryzyka systemowego w Polsce mają kwestie związane z konstrukcją Komitetu Stabilności Finansowej, z relacjami pomiędzy Narodowym Bankiem Polskim a Komisją Nadzoru Finansowego oraz z określeniem roli Ministerstwa Finansów w tych procesach. Następnie zwrócił on uwagę na fakt, iż wszystkie wydatki ponoszone przez instytucje publiczne na wsparcie instytucji finansowych przekładają się na poziom deficytu budżetowego,

a tym samym generują ryzyko systemowe, które leży w centrum zainteresowania Ministerstwa Finansów. Pan Minister zwrócił również uwagę na europejski kontekst problematyki ryzyka systemowego, w szczególności na kwestie związane z przyszłością strefy euro i unii bankowej oraz kosztami ryzyka systemowego dla społeczeństw krajów członkowskich.

Następnym prelegentem był Pan Prezes Sokal. Na wstępie podkreślił on, że prace nad ostatecznym kształtem dyrektywy BRRD w ramach struktur Komisji Europejskiej wciąż trwają, w szczególności dotyczą one konstrukcji wskaźnika minimalnego wymogu w zakresie funduszy własnych i zobowiązań kwalifikowalnych (MREL). Ich nadrzędnym celem jest zapobieżenie wystąpieniu w przyszłości zagrożeń dla stabilności systemów finansowych państw członkowskich na podobną skalę, jaka miała miejsce w czasie kryzysu *subprime*, a w szczególności minimalizacja obciążeń z tytułu upadłości instytucji finansowych dla podatników i możliwie pełne przeniesienie tych obciążeń na właścicieli i wierzycieli takich podmiotów. Następnie prelegent wskazał, że wydatkowane przez BFG środki mają charakter wydatków publicznych, a więc obciążają finanse publiczne, natomiast proces ich odzyskiwania z mas upadłości objętych systemem gwarantowania podmiotów jest długotrwały i nieefektywny. Pan Prezes podkreślił również, że w kontekście doświadczeń polskiego sektora instytucji finansowych podstawową formą odpowiedzi na zagrożenia wynikające z upadłości są przepisy prawa upadłościowego, natomiast pozostałe instrumenty przewidziane w dyrektywie BRRD są trudne do zastosowania w praktyce.

Jako kolejny głos zabrali Pan prof. dr hab. Jan Monkiewicz. Podkreślił on złożoność regulacyjną procesu restrukturyzacji i likwidacji instytucji finansowych. Jako istotne źródło zagrożeń dla stabilności systemów finansowych Pan Profesor wskazał szybkość transmisji ryzyka systemowego pomiędzy poszczególnymi krajami. Zwrócił on również uwagę na problem stacjonarności zjawisk finansowych w kontekście opierania planów na przyszłość na doświadczeniach z przeszłości oraz na ryzyko systemowe generowane przez instytucje ubezpieczeniowe angażujące się w znaczącym zakresie w inne obszary rynku finansowego. Następnie Prelegent podkreślił, że o ile w krajach zachodnich prowadzone są obecnie dyskusje na temat rozdzielania działalności ubezpieczycieli i banków, o tyle ostatnie zmiany w polskim sektorze bankowym (objęcie akcji Alior Banku i Banku Pekao S.A. przez PZU S.A. oraz rozwój działalności ubezpieczeniowej przez spółki zależne od Banku PKO BP S.A.) wskazują na zupełnie odmienne podejście do tej kwestii.

Następnie po raz kolejny głos zabrali Pan Prezes Sokal, wskazując na wyzwania wynikające ze zmian w amerykańskiej administracji i polityki monetarnej prowadzonej przez System Rezerwy Federalnej po wyborze Donalda Trumpa na stanowisko prezydenta USA. Podkreślił, że obecnie banki centralne stały się dla banków komercyjnych nie „pożyczkodawcami ostatniej szansy”, ale „pierwszej szansy”. Następnie Pan Prezes odniósł się do różnic w kierunkach polityki monetarnej prowadzonej obecnie przez Fed (stopniowe podnoszenie stóp procentowych) a EBC, który nadal prowadzi luzowanie ilościowe. Na tym tle prelegent zaznaczył wysoką jakość polityki pieniężnej prowadzonej przez NBP, która nadal daje duże możliwości elastycznego reagowania na zmienność sytuacji makroekonomicznej poprzez zarówno podnoszenie, jak i obniżanie stóp procentowych. Wskazał również na konieczność zwiększenia sprawności KNF, w szczególności poprzez wyposażenie jej w skuteczne instrumenty weryfikacji wycen zabezpieczeń ekspozycji kredytowych sporządzanych przez rzeczoznawców majątkowych. Na zakończenie Pan Prezes podkreślił rolę, jaką w ograniczaniu ryzyka systemowego odgrywa bliska współpraca pomiędzy instytucjami sieci bezpieczeństwa finansowego.

W ramach podsumowania panelu Pani prof. dr hab. Małgorzata Zaleska wskazała na problemy związane z niedoszacowaniem ryzyka rządowych papierów wartościowych, z rolą sieci bezpieczeństwa finansowego i współpracy pomiędzy jej uczestnikami oraz z ryzykiem systemowo ważnych instytucji finansowych (SIFI), prosząc jednocześnie uczestników o odniesienie się do tych kwestii.

W odpowiedzi Pan Prezes Sokal stwierdził, że nie ma jednoznacznych recept na ograniczenie ryzyka związanego z SIFI – w jego ocenie jednak najskuteczniejsze mogą być właściwie zdefiniowane dodatkowe wymogi kapitałowe, zaś za sukces może być uznane już samo ograniczenie wzrostu wielkości SIFI. Z kolei Pan prof. dr hab. Jan Monkiewicz stwierdził, że SIFI są tak naprawdą zbyt silne, aby regulacje mogły skutecznie oddziaływać na ich działalność. Wskazał również, że należy pamiętać, iż instytucje te wprawdzie generują ryzyko, ale są jednocześnie liderami w zakresie metod i instrumentów ograniczania ryzyka finansowego.

W ramach drugiego panelu, zatytułowanego *Rola ubezpieczeń w gospodarce narodowej – stan i wyzwania*, wystąpili Pan Andrzej Maciążek – wiceprezes Polskiej Izby Ubezpieczeń, Pan Paweł Pytel – wiceprezes Aviva TUnŻ S.A oraz Pan dr hab. Jacek Lisowski, prof. Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, który pełnił również rolę moderatora panelu.

Jako pierwszy głos zabrał Pan Prezes Maciążek. Na wstępie przedstawił on syntetyczną charakterystykę wielkości rynku ubezpieczeniowego w Polsce, wskazując na wciąż znaczny dystans, jaki dzieli nasz kraj od średniego poziomu Europy Zachodniej. Następnie podkreślił rolę, jaką zakłady ubezpieczeń odgrywają w rozwiniętych gospodarkach w procesach transformacji oszczędności w inwestycje infrastrukturalne. Zaakcentował również wciąż niezagospodarowane w Polsce możliwości rozwoju trzeciego filara emerytalnego i prywatnych ubezpieczeń zdrowotnych oraz omówił skalę i znaczenie ochrony świadczonej przez towarzystwa ubezpieczeniowe w Polsce. W dalszej części wystąpienia Pan Prezes scharakteryzował nieodłączne cechy ubezpieczeń – długoterminowość i cykliczność – a także przedstawił czynniki determinujące zmiany zachodzące na rynku ubezpieczeniowym, jak postęp technologiczny, otoczenie makroekonomiczne, procesy demograficzne oraz relacje firm ubezpieczeniowych z pośrednikami i klientami. Jako najważniejszy katalizator tych zmian wskazał jednak regulacje prawne, które generują dla ubezpieczycieli znaczące ryzyko.

Jako kolejny wystąpił Pan Profesor Jacek Lisowski. Po przedstawieniu kluczowych korzyści wynikających z ubezpieczeń dla gospodarki, jak promowanie stabilności finansowej, efektywne zarządzanie ryzykiem, rozszerzanie zakresu ubezpieczeń społecznych, mobilizacja oszczędności i poprawa efektywności alokacji kapitału, Pan Profesor przeszedł do przedstawienia wybranych przykładów ilustrujących rolę ubezpieczeń w gospodarce – ubezpieczeń turystycznych, ubezpieczeń rolnych oraz największych wypłat odszkodowań dla działających w Polsce przedsiębiorstw.

Kolejnym prelegentem był Pan Prezes Paweł Pytel. Na wstępie przedstawił on kwestię niedoboru oszczędności emerytalnych w Polsce z punktu widzenia pożądanej stopy zastąpienia na tle innych krajów europejskich. Prelegent dokonał omówienia wybranych koncepcji rozwiązań produktowych, jakie dla ograniczenia tego niedoboru może zaproponować sektor ubezpieczeniowy. W szczególności przybliżył możliwe warianty uczestnictwa zakładów ubezpieczeń w akumulacji oszczędności emerytalnych w ramach pracowniczych programów kapitałowych (koncepcje społeczno-rynkowa oraz rynkowa).

Na zakończenie panelu Pan Profesor Jacek Lisowski dokonał syntetycznego podsumowania i zaprosił zgromadzonych do dyskusji. Jako pierwszy głos w niej zabrał Pan Mariusz Wichtowski – prezes Zarządu Polskiego Biura Ubezpieczycieli Komunikacyjnych. Poruszył on kwestię powiązań sektora ubezpieczeniowego z finansami państwa, które wynikają z faktu, iż ubezpieczyciele

są największymi nabywcami obligacji skarbowych. Poprosił on prelegentów o zaprezentowanie stanowiska wobec następujących, zachodzących równocześnie zjawisk: presji na ograniczenie wzrostu składek, rosnących wypłat odszkodowań i – z jednej strony – zwiększania skali wypłat dywidend przez ubezpieczycieli kontrolowanych przez Skarb Państwa, a z drugiej – zapewnienia popytu sektora ubezpieczeniowego na emitowane obligacje.

W odpowiedzi głos zabrał Pan Prezes Maciążek, który stwierdził, że skala wzrostu składek w rezultacie rosnących wypłat odszkodowań wymaga osiągnięcia konsensusu społecznego, a w przypadku braku takiej możliwości, podjęcia działań regulacyjnych przez państwo. Jego zdaniem istotną rolę odgrywa w tym zakresie również podejście społeczeństwa i władz państwowych do kwestii wspólnoty ubezpieczenia. Pan Prezes wskazał także na rozwiązania regulacyjne w zakresie podniesionych problemów, jakie wprowadzone zostały w ramach pakietu *Solvency II*.

Kolejne zagadnienie w dyskusji poruszył Pan prof. dr hab. Stanisław Owsiak, który zapytał Pana Prezesa Pytla o zakres wyeksponowania preferencji podatkowych w ramach proponowanych przez Avivę rozwiązań. W odpowiedzi Pan Prezes wskazał na rozwiązania dotyczące zwolnienia wypłacanych z pracowniczych programów emerytalnych środków z podatku dochodowego od osób fizycznych. W okresie gromadzenia składek pracownicy będą natomiast obciążani podatkiem od dochodu uzyskiwanego z tytułu ich opłacania przez pracodawców, dla których z kolei kwoty te stanowią będą koszt uzyskania przychodu.

Jako kolejna głos zabrała Pani prof. dr hab. Maria Sierpińska, która zapytała o ewentualny wpływ rozwiązań wynikających z wdrożenia Unii Bankowej na funkcjonowanie rynku ubezpieczeń w aspekcie alokacji oszczędności. W odpowiedzi Pan Prezes Maciążek wskazał, że w jego ocenie sytuacja nie powinna ulec istotnej zmianie, ponieważ zarządy zakładów ubezpieczeń nie mają pełnej swobody w alokacji składek ze względu na obowiązujące regulacje.

Następnie pytanie zadała Pani prof. dr hab. Janina Harasim, która poruszyła kwestię, na ile wzrost składek ubezpieczeniowych jest wytłumaczalny dla klientów, w szczególności, czy nie jest on skutkiem błędnego szacowania ryzyka w poprzednich okresach. W odpowiedzi Pan Prezes Maciążek wskazał, że odpowiedzialność za kalkulację składek ponosi ubezpieczyciel. Czynnikiem, który mógł natomiast przyczynić się, jego zdaniem, do obserwowanego w ostatnim okresie wzrostu składek, jest orzecznictwo sądów, w tym interpretacje Sądu Najwyższego, które w istotnym zakresie wpłynęły na wzrost wypłacanych odszkodowań.

Po zamknięciu dyskusji przez Pana Profesora Jacka Lisowskiego, głos zabrała ponownie Pani prof. dr hab. Małgorzata Zaleska, dziękując przybyłym gościom specjalnym, prelegentom oraz pozostałym uczestnikom posiedzenia za uczestnictwo i owocną dyskusję na jubileuszowym spotkaniu Komitetu Nauk o Finansach Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Izby Ubezpieczeń.

DR PIOTR BOLIBOK – Katedra Bankowości i Finansów, Katolicki Uniwersytet Lubelski.

DR HAB. JAN KOLEŚNIK, PROF. SGH – Katedra Bankowości, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie.

DR HAB. JACEK LISOWSKI, PROF. UEP – kierownik Katedry Ubezpieczeń, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu.

